

KNEZ
TRUBECKOJ:
„KI SE Z
MRHOVINO
REDE ...“

NA PLANINAH.

Idila. — Spisal Pavel Perko.

Zenske marnje in nič drugega! — Tako seveda bi rekel kdo, ki ga v predpustnem času ne zanima niti to, kdo se ženi in katera se mož. Seveda. Kdor je tako brezbrizen, da mu niti ni mar, ali bosta Osredkarjev Tone in Žobejeva Marjeta oklicana prihodnjo nedeljo ali ne, ta bo že rekel: Ženske marnje! Toda prihodnja nedelja je zadnja za tiste, ki hočejo biti poročeni še ta predpust. In zato ni brez pomena, ali bo kaj ali ne bo nič z Osredkarjevim iz Tuhinja in z Žobejevo s planin.

„Jula-a!“

— Ne sliši. Ali je gluha? Ali je pa katera druga?

„Jula-a! Ho-oj! Slišiš?“

„Kaj je?“

Bila je Jula. Na glavi je nesla jerbas, v jerbasu pa šopke za svatbo. Prosenova Liza jo je klicala z vrha planin dol v dolino. In Jula je slišala ter pospešila korake.

Bilo je v nedeljo popoldne. Tisto nedeljo popoldne je solnce sijalo tako toplo, da je celo sneg iz tisoč kristalov žarel v svet toploto in gorkoto.

„Jula, hiti! Jaz te čakam!“

Liza je sedela na štoru, ki je molel izpod snega. Vesela je bila. Vse je šlo posreči dozdej in Jula je bila trdno prepričana, da pojde naprej tudi.

In Dragarjeva Jula z jerbasom na glavi je bila istega prepričanja. Kako bi bila sicer naložila šopkov v jerbas, da jih ponese k nevesti Žobejevi.

Saj pa tudi res ni da bi nekaj obrekljivih besed, ki si jih izmisli kaka Reza Kobalova, moralo razdreti svatbo, ki je bila že čisto v tiru in ki je na njej imela biti Žobejeva Marjeta za nevesto, Prosenova Liza pa za družico. Seveda. Se ti izmisli Reza, da je njej obetal zakon. Obrekljivka! Ko vendar Tone morda vse življenje ni izpregovoril deset besed z njo! Pa bi njej obetal ženitev? Njej? Kobalovi? In vendar je Reza trosila govorico, in besede so prišle na uho ženinu Tonetu. Tedaj pa je nastala naenkrat zmeda in razburjenost! Ti vstane Tone in pove nevesti Marjeti, da bo tožil Kobalovo in da se mora svatba odložiti toliko časa, da dobi on zadoščenje pred sodnijo. Ta bi bila lepa! Zavoljo ene Kobalove, ki o njej ves svet ve, kako je obrekljiva! A Tone trdi venomer, da bi ga v zakonu pekel vsak pogled od strani Marjete, ako ne opere svojega dobrega imena, preden se poroči... Taka nespamet! Marjeta pa joka in ljudje govore, ko bi vsega tega treba ne bilo. — Ne boste! Vse bo še dobro! Vse se mora poravnati!

„Ho-oj! Jula, hiti!“

„Saj hitim.“

Glas je bil že dokaj bliže.

Naproti ji grem! se je odločila Liza. In je odhitela po snegu, da se je dvigal oblak snežnega prahu in je pršalo na vse strani.

„Imaš šopke, Jula?“

„Imam.“

Jula je postavila jerbas na tla. Dvoje strogih Lizinih oči je premotrilo šopke drugega za drugim. Skrb družice mora biti, da so šopki lepi in

dostojni. No, in so tudi bili. Nobena druga bi jih ne bila napravila zato, nego Dragarjeva Julia. Niso bili ne preveliki, ne premajhni: tudi barve so bile lepo izbrane: žive, a vendar ne kričeče.

„Si že pridna. Zdaj pa le hitro naprej!“

„Čakaj no,“ jo je ustavila Julia. „Povej poprej, kako si opravila pri Kobalovih. Ali si že govorila z Rezo?“

„Sem. In s Tonetom tudi.“

„Z ženinom? Kaj je rekel?“

„Poslušaj!“

Kadar je pripovedovala Liza kaj posebno važnega, tedaj ji je donel glas nekam moško in odločno. Obrvi pod čelom so se ozko stisnile in ostale stisnjene tako dolgo, da je povedala vse do konca. In tedaj se je zdelo, kot da je njena govorica jeza in kreg, ki velja tebi, ki stojiš pred njo in jo poslušaj. A ko je bila povedala vse do konca, se ji je v hipu zopet ugledalo čelo in ublažil pogled. In tebi, ki si jo poslušal, je odleglo, ker si videl, da nagubančeno čelo in oster pogled nista veljala tebi, ampak stvari, ki je bila tako resna in važna.

„Poslušaj! Jaz sem šla naravnost h Kobalovim in sem rekla Rezi: Reza, Osredkarjev toži. Ako misliš, da moreš zagovarjati svoje besede, tedaj pojdi na Brdo in prisezi. Ako pa ne, potem prekliči in reci, da obžaluješ, kar si govorila.“

„No, ali je preklicala?“

„Ne rada. Nekaj časa je tajila. Pa jaz sem ji navedla priče, ki so jo slišale. Potem je rekla, da so jo napačno razumeli. Jaz pa sem rekla, da ima vsaka tistih prič po dvoje ušes, ki dobro slišijo. Nazadnje se je vdala. Rekla je, da prekliče vse. Ker se pa sama ni upala k Tonetu, sem se ponudila jaz, da grem. In ravnokar sem dospela od Osredkarjevih.“

„Sedaj je torej vse poravnano. Hvala Bogu! Jaz sem se resno bala —.“

„Motiš se, Julia. Ni še poravnano. Tone pravi, da mu to ne zadostuje. Pravi: ona je govorila vpricho ljudi, zato naj prekliče pred sodnijo. Tako Tone.“

„Ah! Kaj pa sedaj?“

Julia je bila iznova v skrbeh in dvomih. Zrla je na Lizo, kot bi od nje pričakovala rešitve. Saj Liza je bila tako odločna in iznajdljiva.

„Trapica, kaj se bojiš!“

In Liza se je zasmejala prešerno ter jo udarila po licih.

„Daj sem jebas, da ti pomorem.“

Odvzela ji je jebas in hiteli sta proti planinam.

„Toneta sem ujela za besedo,“ je nadaljevala Liza. „Rekla sem: Ali ti je toliko na tem, kaj

govorijo ljudje? Ali nisi včasih sam pravil, da je nespamet, ako se kdo ozira na to, kaj bodo ljudje rekli ali mislili? A?“

„Kaj je rekel?“

„Je rekel, da mu ni na tem, kaj bodo ljudje rekli, ampak da mu je za Marjeto, kaj bo mislila ona. Tega, pravi, bi ne mogel prenesti, da bi Marjeta kdaj dvomila o njegovem poštenju in mislila tako ali pa tako... Dobro! Torej za Marjeto mu je bilo, ne za drugo. Veš, da je bila to voda na moj mlin. Hotela sem se hitro vtakniti v besedo, češ: Jaz se pa zastavim za Marjeto, da ona tega ne verjame in da tudi ne bo nikdar verjela. Tako sem mislila reči, pa nisem. Ali veš, Julia, zakaj nisem?“

„Zakaj?“

„Zato, ker bi me bil Tone potem vprašal: Odkod to veš? Ali mar od Marjete? Kdaj ti je ona zatrdila, da ne dvomi in da nikdar dvomila ne bo? Tako bi me bil vprašal in jaz bi bila morala odgovoriti, da mi Marjeta tega ni rekla, ker mi v resnici ni. A jaz sem prepričana, da mi bo Marjeta to zatrdila, kakor hitro jo vprašam. In danes jo bom. Kakor hitro imam Marjetino besedo, grem lahko nazaj in rečem: Marjeta tega ne verjame in nikdar verjela ne bo. Kaj pa drugi ljudje, za to tebi ni mar; saj si rekel, da se nanje ne oziraš. Tako mu porečem. Ali se mi more izviti? Julia, povej!“

Julia je bila seveda teh misli, da ne. —

Prišli sta do prve planine. Gori pri Planinskih bodo zbrana dekleta, da se pomenijo glede oblek in glede petja pri poroki. Tako je bilo domnjeno.

Že zdaleč je bilo slišati petje, ki je prihajalo iz hiše. Močni in čisti glasovi so se jasno ločili v daljavo. Poleg visokega glasu, ki ga je pela Kirarjeva, se je spajalo v prijetno soglasje par drugih glasov. Eden je bil tako nizek, da bi bil človek mislil: to je moški. A bila so dekleta — cerkvene pevke.

„Poznam jih po glasovih, Vse so. Planinska, Kirarjeva, Blažilova. Ustaviva se, ali za malo časa, ker dan je kratek in do tretje planine je še daleč.“

Liza in Julia sta vstopili.

Bile so štiri, a pele so pravzaprav tri. Četrta — Križajeva — je sedela ob oknu in z zamišljenim pogledom zrla v daljavo. Prstani na rokah in vštiki na obleki so pričali, da bi bila morebiti rajša v drugačni družbi. Toda ozir na ljudi in sorodstvo s Planinsko, ki sta si bili sestrični, jo je pridrževalo na pravem mestu. Ali bode vztrajala do konca? Ali se bo poprijela družbe tudi

s srcem? Kdo ve? Nevarna leta so se bila prav-
zaprav šele pričela...

Najglasnejša je bila Kirarjeva. Bila je prva
cerkvena pevka. Ljudje so ji rekli kar „pevka“,
ker je pela že odnekaj. Njen glas je bil sicer
vodilen glas, a je vendar šel glas Blažetove nad
njenim in ga je spremljal. Nekateri so rekli, da
to ni pravilno. A vendar sta se glasova vjemala
čudovito lepo. Tretji glas — Planinska — se je
gibal čudovito nizko.

Na planincih lušno biti,
tam je dosti mleka piti — — —

Ko sta vstopili Liza in Julia, niso niti prene-
hale, ampak je pevka — najživahnejša med vsemi
— samo s smehljajočim obrazom pokimala v po-
zdrav in molče povabila, naj prisedeta. Četrta —
Križajeva — je za hip obrnila pogled na Lizo in
Julio, premerila počasi in otožno njihovo obleko
in se zopet zagledala v daljavo... Drugi glas —
Blažetova Rezika — mlada še in čudovito sra-
mežljiva, je dvignila med petjem zdajpazdaj oči,
pogledala Lizo ali pa Julio, in takoj nato zopet
povesila pogled. Pela je, gledaje v naročje, kjer
je v predpasniku imela steblo pomladanskega te-
loha, ki mu je bila peresa nevede kdaj že zdav-
naj potrgala drugega za drugim. Kadar je pogle-
dala Lizo, ji je zasijalo v očeh veselo in prisrčno
in usta so se ji hotela zakrožiti v nasmeh. A
kakor bi se nasmeh ne podal njenemu značaju,
je hitro umaknila pogled in povesila trepalnice...
Nekaj vabljivega je imela na sebi sramežljivost
tega dekleta.

„Zavriskajmo, da se bo slišalo!“ je izprego-
vorila pevka nenadoma in pritegnila Lizo k sebi.

Pastirc pa prav' juhe, juhe.
Juh —!

In ta preglasni „juh“ je moral ves in cel,
kolikor ga je bilo, Lizi naravnost na uho.

Liza se je v hipu zasukala in vrnila bi bila
pevki tisti „juh“ z obrestmi; toda pevka je bila že
sredi hiše in se objestno smejala, čuteč se na
varnem.

„Čakaj, povrnem ti drugič!“ je zapretila Liza.
„Kaj pa je s svatbo? Tisto povej,“ je zavra-
čala pevka.

„Oh, pa res. Ali bo kaj?“ so hitele vse v
eni sapi. Celo Križajeva se je bila ozrla rado-
vedno.

„Kar se svatbe tiče,“ je odgovarjala Liza od-
važno in pomenljivo. „tega za sedaj še nič ne
izdava. Jeli da ne, Julia?“

„Nič,“ je pritrdila Julia.

„Pa zakaj ne? Aha, že vem. Menita: sedajle
jih pa imava. To bodo radovedne in izpraševale...
Jaz pa pravim, da ne bomo nič radovedne in nič
izpraševale. Kajne da ne, Rezika?“

In pevka se je zasukala okrog Rezike ter
jo z dlanmi pobožala po licih.

Rezika je zardela in se nasmehnila.

„Ko bosta videli, da nismo radovedne, pa
bosta sami od sebe prišli z novico na dan,“ je
trdila Planinska.

Splošno veselje je prevzelo naposled še Kri-
žajevo, da je pustila okno in sneženo daljavo in
se smejala z drugimi. Sama ni vedela, kdaj je
začela pomagati pri petju, in je bila naposled pri
tistem „juh“ še najbolj glasna med vsemi.

Pastirc pa prav' juhe, juhe.
Juh!
Na planincih lušno je.

„Juh!“ je zadonelo zunaj pred hišo. To je
bil pa v resnici moški glas. Vse so se ozrle proti
oknu.

In tedaj se je prikazal ob oknu žametast klo-
buk z gostim šopom peres; za njim pa glava
fanta, ki se je samozadovoljno smejal skozi šipo.

„Ah! Ločniški Joža! No, ta pa ta!“

Pevka se je zasukala na peti in rekla v okrogu:
„Cingeljcing!“

Nato pa smeh, da je odmevalo po sobi.

Rekli so mu Cingeljcing, ker je hodil s cing-
lajočo verižico ob telovniku in ker je znal na
harmoniko. Ponujal se je povsod, kjer se je pri-
pravljalo na svatbo.

Izprva je bil morda namenjen v hišo. A ko
je zapazil med pevkami — bogve katero? — je
zategnil obraz v žalostno potezo in glava s klo-
bukom in peresi se mu je ponizala za komolec.

„Le čakaj!“ mu je zapretila pevka in na-
merila pest. Takoj se je umaknil za par korakov.
Ko je bila odprla okno in klicala za njim, je bil
že daleč.

„Počakaj, počakaj! In daj sem klobuk, da ti
ga vržem po planini.“

Toda fant s klobukom in s peresi je bil že
na varnem. Oddaleč je klical: „Danes ga pa ne
boš! Ni vsak dan nedelja.“

„A danes je.“

„Četudi, a ga ne boš. Ali ga vidiš?“

In snel je klobuk ter ga vihtel po zraku.
Potem je odcingljal in izginil za ovinkom.

To je bilo pa takole, s klobukom. Pevka, ta
je vedela najlepše povedati, kako je bilo:

„Gospod župnik so bili prepovedali s priž-
nice, da ne sme nihče na kor, razen organista

in pevk. A nerodni Cingeljcing se ni zmenil za to. Vselej je bil takoj za nami na koru; ako ne že poprej. Zadnjo nedeljo smo bili že vsi na koru — pevke in organist — ko je že zopet prešerno slonel ob ograji. Klobuk je obesil na kljuko in se obnašal, kot da je pevecv kdo, ki spada na kor. Saj znam jaz tudi peti, je trdil in se branil iti s kora. Jaz pa — ne bodi lena — pograbim klobuk, ki je visel na kljuki in ga treščim čez ograjo v cerkev. Ljudje so ravno prihajali. Služba božja se še ni bila pričela.“

„Jaz pa —, poslušajte!“ je povzela Liza z veselimi očmi — „jaz pa stopim ravno v tistem trenutku v cerkev. In ko vidim, da leti po zraku nekaj takega kot Cingeljcingov klobuk, in pade ravno predme na tla — tresk, ga odbijem z nogo in klobuk in peresa, vse skupaj se je valjalo v prahu pod zvonikom.“

„Stari Logar pa —“ tako je dostavila Platinška — „je prišel ravno v tistem trenutku pod zvonik. In mož, napol slep, napol gluhi, je stopil na nekaj mehkega, pa sam ni vedel, kaj je. Šele ko se je sklonil in pobral, je videl, da je klobuk.“

„Sedaj, mislim, da ga ne bo več na kor,“ je dostavila pevk.

„Veš, kam gre sedajle?“ je ugibala Liza. „Stavim da h Klančniku v Gabrije. Starejša, ki je služila v mestu, je sedaj doma. Pravijo, da ji bo dal Klančnik posestvo. Stavim, da bodo vasovali danes pozno v noč in da bodo pele orglice... —

„Da, res, kako bo pa z Marjeto,“ se je spomnila ena izmed pevk. „Ali bo svatba ali ne? Ali je poravnana zadeva?“

Bile so pač obljubile, da ne bodo izpraševale. Toda kdo se bo premagal, ko Liza in Julia nista hoteli z novico na dan, a je bila stvar vendarle tako važna.

„Za zdaj ne poveva še nič!“ sta trdovratno trdili Liza in Julia. „Preden bo par dni, pa izveste vse.“

Par dni — to je bilo še dolgo! Pa ni nič pomagalo. Vdati se je bilo treba.

Potem sta odhajali Liza in Julia. Solnce se je bilo pomaknilo niže in sneg je zopet zmrzoval. Iz doline je pihala sapa in napovedovala mraz in sneg.

Ko sta hiteli skozi Gabrije, se je čul od Klančnika hrušč in vrišč. Petje in godba in ples; vse se je mešalo med seboj v glasen hrup in ropot.

„Ali nisem rekla?“ se je obrnila Liza in poslušala.

„Če le kje, tukaj se pleše gotovo!“ je dostavila Julia.

Ravno ko sta hiteli po bregu za hišo, je prišla na zadnja vrata ena izmed Klančnikovih, vsa rdeča in zasopla, ter stekla mimo vogla. Zatem je stopil na prag fant, golorok, ozrl se okrog in ko je zagledal Lizo in Julio, pomaknil klobuk na čelo in se umaknil v vežo. Bil je Cingeljcing, Ločniški Joža. —

Sredi tretje planine je stala Žobejeva hiša. Solnce je sijalo pred prag. Kokoši so greble v prahu, koder je bil odlezel sneg. Drugače ni bilo videti živega v bližini.

„Kaj neki poreče Marjeta? Gotovo joka in žaluje. Ne veš, kakšna je bila v petek, ko sem bila pri njej. Vsa razburjena in obupana.“

Ko sta vstopili Liza in Julia, je sedela nevesta pri mizi. Glavo je bila položila v roke in jokala.

Mati Marjetina je potožila:

„Bog se usmili, ne morem je utolažiti! Vedno joka in vedno trdi, da so ji zlobni jeziki ubili srce. Jaz pa pravim, da poštenost vedno ostane poštenost in se ne da ubiti. Dobro ime si vzame človek sam sebi; drugi mu ga ne more vzeti... Toda kaj pomaga, naj ji govorim, kar hočem, ko so vse besede bob v steno! Potolažita jo vedve, ako moreta!“

Ženica si je obrisala oči, ozrla se še enkrat na hčer in izginila skozi vrata.

Pristopili sta k Marjeti ter ji s sočutjem pripovedovali veselo novico, da se Kobalova kesa svojih besed in da jih preklicuje.

Nevesta Marjeta je dvignila glavo:

„Kaj pa Tone —?“

„Bila sem pri njem in mu povedala vse.“

„In kaj je rekel? Ali je sedaj potolažen?“

Liza je morala priznati, da zazdaj še ne, da pa —.

Marjeta je ni več poslušala. Oči ji je zasenčila žalost in glava se ji je zopet naslonila na mizo:

„Saj sem vedela. Tone bo držal in ne bo odnehal. Poznam ga.“

Liza in Julia sta stali poleg, pa nista vedeli, kako bi začeli. Vsem je bilo mučno pri srcu.

„Poznam ga in uganjene imam njegove misli,“ je hitela Marjeta. „On si misli: Seveda preklicuje, a le zato, ker se boji tožbe.“

„Marjeta, pomisli. Ko bi bilo res tako in bi bila Kobalova odnehala zato, ker se boji tožbe: pomisli, ali ne kaže stem, da ga je dolžila po krivem? Zakaj bi se sicer bala tožbe in sodnije? Ali ni res tako?“

„Res je; toda kaj pomaga? Dopovej Tonetu, če moreš... Ah, da so zlobni jeziki tako stru-

peni! O ti moj Bog! In ti ljudje govorijo in morda celo verjamejo ... Ah, Liza, da bi ti vedela!"

Marjeta je dvignila pogled in skozi solze zrla na Lizo in Julo. Kako čiste in jasne so bile vedno te oči. Danes ta dan pa je morala pasti nanje žalost in bridkost, kakor senca nad dolino ... Kdo bi ne jokal z njo?

"Marjeta, pozabi to in bodi vesela," jo je tolažila Jula. Pa kaj bo izdala tolažba, ko je Jula sama jokala.

"Veš kaj, to ni nič! Marjeta, poglej mene!"

In Liza jo je objela z dlanmi ter ji dvignila glavo.

"Poglej mene, Marjeta. Ali me vidiš?"

Seveda jo je videla. Skozi mreno solza je videla Lizin obraz, ki je bil ves strog in odločen. V kotu obeh očes je še šepetala solza in pretila, da zdrkne po licu. Toda odločnost, ki je bila zasijala Lizi po obrazu, je zadušila vse, kar bi spominjalo na ginjenost in mehkobo.

"Mi zaupaš, Marjeta? Ali veš, da sem ti že parkrat pobila dvome in strahove, ko sem ti obetala, da se izteče vse na dobro? Povej, ali se je izteklo potem, ali se ni?"

"Se je!"

"No in tako ti zagotavljam tudi danes, da se bo poravnala tudi ta zadeva; pa brez tožbe in sodnije. Ali mi verjameš?"

Marjeta ni odgovorila. Duša ji ni videla izhoda; zato se dvom ni hotel umekniti tako hitro, kot bi bila rada.

A Liza je vendarle zapazila, da se je napolnila Marjetina duša veselega upanja. In četudi je to upanje trepetalo v negotovosti, upanje je vendarle bilo ...

"Ako danes še ne verjameš, verjela boš pozneje. — Zdaj pa, Marjeta, mi moraš odgovoriti na to, kar te bom vprašala. Ali hočeš?"

"Seveda hočem."

"Povej mi, Marjeta, kaj ti misliš o tistih besedah, ki jih je napravila Kobalova? Ali verjameš, da je res, kar je trosila okrog?"

"Ah ne! Tega vendar ne verjamem."

"Ali imaš kako sumnjo o Tonetu? Ali dvomiš količkaj o njegovi poštenosti?"

Lizin pogled je bil strog in je prodiral naravnost v dušo. Toda Marjeta se ni bala.

"Liza, kako moreš misliti, da bi dvomila o Tonetu? Predobro ga poznam. In vsi ga poznajo."

"Ali boš sploh kdaj mogla verjeti, da bi bilo to res, kar trdi Kobalova?"

"Ne govori o tem! Nikdar! Nikdar ne!"

"Dobro!"

In strogost je prešla z obraza in gube so se zgladile. Bilo je, kakor kadar solnce prežene meglo in posije.

"Marjeta sedaj je vse dobro. Drugo prepusti meni. Jaz ti zagotovim, da je sedaj poravnano vse in da bomo imeli svatbo. Pa brez tožbe in sodnije, razumeš?"

"Ampak Liza, jaz ne razumem, kako —"

"To meni prepusti!"

Sedaj pa je šlo veselje in upanje v polni meri preko Marjetinih oči. Ah, da! Ni sicer vedela, kako in kaj, pa saj je Liza vedela!

"Marjeta, sedaj pa poglej šopke, ki sva jih prinesli. Ti pa nama razkaži venec in obleko. — Ali je vse pripravljeno?"

"Vse."

Potem pa je bilo pozabljeno vse drugo! In misli vseh treh so se obrnile na veselejše stvari.

Poročna venca sta bila lepa! Eden za nevesto, eden za družico! Liza si ni mogla kaj; odvrгла je ruto in si je dela svojega na glavo.

"Kako se ti poda!" je vzkliknila Marjeta vsa blažena. "Poglej, Jula, in povej: ali ne bo družica lepša nego nevesta?"

"Nikdar!" je zatrdila Liza in zardela. In kakor da se je bila prenaglila, je odložila venec in ga položila na svoje mesto.

"Dekleta, jest!" je razsodila naposled mati, ki je bila stopila v sobo s krožnikom na roki. Na krožniku je bil prigrizek in rogelj pogače, namazan z medom in smetano — —

Ah da, tako je to življenje na planinah!

* * *

In bili so oklici in bila je svatba. Brez tožbe in brez sodnije. Vsi so bili veseli, samo Cingeljcing Joža se je držal nevoljno, ker se je bil pozabil priporočiti ženinu ter je bil zato na svatbo povabljen drug godec. Ta pa ni godel samo okroglih, ampak je znal spremljati s harmoniko tudi veselo in pošteno svatovsko pesem. In to je bilo potrebno; zakaj cerkvene pevke, ki so svatovale na tisti svatbi, so bile v petju do konca vztrajne in neugnane.

